

Englands gullalder

Englands gullalder

- Englands gullalder er betegnelsen på dronning Elizabeth 1s regjeringstid.
- Under hennes styre vokste England fram som en stormakt.
- Landet fikk bedre økonomi og kulturen blomstret.

Englands gullalder er betegnelsen på Elizabeth 1s regjeringstid. Da hun kom til makten i 1558 lå England etter de store europeiske maktene både kulturelt og maktpolitisk. Da hun døde i 1603 sto landet derimot fram som en stormakt. Under Elizabeth 1 blomstret kulturen, økonomien bedret seg og landet ble samlet både politisk og religiøst. I tillegg var det i denne perioden at England for alvor framstod som en av verdens ledende sjøfartsnasjoner.

Illustrasjon: Dronningens signatur.

Englands gullalder

- Elizabeths far var den beryktede kong Henrik 8.
- I sin iver etter å få en sønn, hadde han giftet seg seks ganger.
- Henrik 8 henrettet to av konene sine.

Da kongen døde i 1547, etterlot han seg tre barn: Edward, Maria og Elizabeth.

Det lå en vanskelig historie forut for Elizabeth 1 da hun overtok som regent i 1558. Hennes far var både berømt og beryktet. Henrik 8, som i utgangspunktet hadde vært en troende katolikk, hadde gått til det skritt å løsrive den engelske kirken fra paven da sistnevnte hadde nektet ham skilsmisse. Kongen tvang imidlertid igjennom sin vilje. Henrik 8 skulle selv være landets øverste religiøse leder. Kirkens jord ble beslaglagt og leid ut til kongens lojale tilhengere.

Kongen hadde altså vært fast bestemt på å oppnå skilsmisse, men hvorfor? Årsaken var først og fremst at hans kone ikke hadde klart å gi ham en mannlig arving. Kongeparet hadde riktig nok fått flere gutter, men alle hadde dødd i løpet av kort tid. Det eneste barnet som vokste opp var datteren Mary. Samtidig var kongen stormende forelsket i hoffdamen Anne Boleyn, men hun ville ikke gi seg fullt og helt til ham før de var gift.

Til tross for at paven nektet å etterkomme ønsket om skilsmisse, ble det slik kongen ville. Han kunne gifte seg med Anne Boleyn, og sammen fikk de datteren Elizabeth i 1533. Noen mannlig arving fikk ikke paret, og dermed tok det ikke lang tid før kongen på ny krevde skilsmisse. Denne gangen beskyldte han sin kone for heksekunster og utroskap. Anne Boleyn ble dømt til døden og halshogd.

Kong Henrik 8 fortsatte med nye giftemål i årene som fulgte. Han giftet seg med Jane Seymour, som fødte ham en etterlengtet tronarving i sønnen Edward, før hun døde. Deretter fulgte ytterligere tre ekteskap, hvor nok en dronning ble henrettet for påstått utroskap.

Englands gullalder

Sønnen Edward arvet tronen, men han døde i ung alder.

Deretter ble Maria dronning, men heller ikke hennes styre gav noen lykke til engelskmennene.

Da Maria døde i 1558, ble det klart at Elizabeth skulle ta over tronen.

Da Henrik 8 døde i 1547, etterlot han seg tre barn. Sønnen Edward var den som skulle arve tronen, men da han døde allerede som 16-åring, ble han etterfulgt av halvsøsteren Maria. Marias femårige styre skulle bli blodig, preget av religiøse stridigheter, siden hun ønsket å gjeninnføre katolisismen i England. Det fortelles at protestanter ble forfulgt, og at flere hundre ble henrettet. At hun i tillegg fengslet og nesten henrettet søsteren Elizabeth, samt at hun giftet seg med Spanias prins Filip 2, bidro ikke til å gjøre henne mer populær. Det var derfor få som sørget da Maria døde i 1558.

Maleri: Henrik 8, Edward, Elizabeth og Maria.

Englands gullalder

- I London tok man imot sin nye dronning med pomp og prakt.
- Langs gatene var det dekket bord med mat og drikke.
- Dronningen ble hyllet med forestillinger og taler.
- Folk danset og sang i glede.

Mange håpet at den vakre, unge kvinnen skulle regjere riket i lang tid.

Nå kunne engelskmennene ta imot sin nye dronning med håp om en bedre framtid. Det blir fortalt at Londons gater ble pyntet da Elizabeth 1 for red gjennom byen som landets dronning. Det ble dekket bord med mat og drikke, mens folk sang og danset. Taler og forestillinger ble holdt, kanonene smalt og kor sang til hennes pris. Dagen etter ble Elizabeth 1 kronet ved Westminster Abbey, før hun i voldsom lyd av orgel, fløyter, trompeter, trommer og bjeller ble presentert for å bli godkjent av folket. Mange håpet at den vakre, unge kvinnen skulle regjere riket i lang tid.

Englands gullalder

- Elizabeth var godt forberedt på oppgaven som dronning.
- Hun hadde kunnskap om språk, kristendom, samfunnsliv, kunst og vitenskap.
- Samtidig fikk hun god hjelp av sin egen statsminister, William Cecil.

I en vanskelig tid var det viktigste for Elizabeth at både hun og den engelske staten skulle overleve.

Til tross for sin unge alder, var Elizabeth 1 godt forberedt på den store oppgaven som lå foran henne. Dronningen hadde fått en god utdannelse og interesserte seg for både kunst og vitenskap. Hun hadde tilegnet seg stor kunnskap om England og landets samfunnsliv. Hun mestret flere språk, deriblant fransk, italiensk, gresk og latin. I tillegg hadde hun studert Bibelen nok til at hun ikke lot seg vippe av pinnen i møte med ledende kirkefolk.

I en vanskelig tid ble det et hovedmål for Elizabeth at både hun og den engelske staten skulle overleve. Den unge dronningen visste at dersom hun skulle klare å styre riket, var hun avhengig av dyktige og lojale rådgivere. Noe av det første hun gjorde var derfor å utpeke William Cecil til statsminister. Cecil hadde på mange måter forberedt Elizabeth på dronninggjerningen. Han hadde sett hennes potensial, mens hun på sin side følte at Cecil var en av få menn som hun virkelig kunne stole på. Cecil var en arbeidsom mann, en skarp person med strategiske evner som riktig nok kunne være hard, men aldri brutal. Cecil skulle bli ved dronningens side i nesten hele hennes regjeringstid, og selv om hun selv skulle vise seg å være styringsdyktig, kom nok landets framganger også som en følge av hennes evne til å omgi seg med de rette hjelpere.

Englands gullalder

- Elizabeth 1 hadde arvet et land med dårlig økonomi.
- Nå var det tid for sparsommelighet slik at man kunne bedre statens økonomi.
- Etter hvert gikk det bedre på områder som landbruk, industri, handel og sjøfart.

Elizabeth 1 hadde arvet et land med dårlig økonomi. Faren, kong Henrik 8, hadde riktig nok bidratt til å styrke England som sjømakt, men han hadde samtidig brukt store pengesummer på sine aktiviteter. Nå var det tid for sparsommelighet slik at man kunne bedre statens økonomi. Med tiden skulle den forsiktige økonomiske politikken bidra til at landet ble bedre stilt, og på denne måten gikk det framover på områder som landbruk, industri, handel og sjøfart. Perioder med fred og vekst bidro til at begrepet Englands gullalder vokste fram.

Illustrasjon: Kart over London på 1590-tallet.

Englands gullalder

- Tidene var preget av religiøse uenigheter.
- Dronningen bidro til å dempe de verste motsetningene i det engelske samfunnet.
- Likevel slo hun hardt ned på religiøse motstandere som forsøkte å få henne avsatt fra tronen.

Maria Stuart måtte bøte med livet da det ble kjent at hadde forsøkt å få Englands dronning myrdet.

Som vi har vært inne på, var tiden var preget av religiøse motsetninger. Og kanskje var det dronningens noe kjølige skepsis til ekstreme religiøse synspunkter som gjorde at hun klarte å tone ned de verste motsetningene som fantes i samfunnet. Hun hadde vært vitne til religionens mørkeste sider i form av forfølgelser og henrettelser under tidligere konger og dronninger, og hevdet at hun selv ønsket at folks tro skulle være privat da hun uttalte at hun "ikke ønsket å se inn i folks hjerter."

Lenge unnlot Elizabeth å forfølge religiøse motstandere i England. Imidlertid tok hun til motmæle da katolikker forsøkte å få henne avsatt. De mente hun var en uekte arving til tronen, og ønsket i stedet at Skottlands dronning, den katolske Maria Stuart, også skulle bli engelsk dronning. Elizabeth I opplevde henne som en trussel, og beordret Maria Stuart arrestert. Etter rundt tyve år i fangenskap ble hun tiltalt og henrettet for forræderi. Det ble påstått at hun hadde deltatt i tre konspirasjoner som hadde som mål å få Englands dronning myrdet slik at hun selv kunne overta tronen.

Maleri: Maria Stuart.

Englands gullalder

- Religiøse forfølgelser gjorde at mange europeere flyktet til England.
- Med seg hadde de kunnskap om handel og håndverk.
- Samtidig dro mange engelskmenn til Europa for å skaffe seg utdannelse.

Religiøse forfølgelser i Europa medførte at mange mennesker flyktet fra sine hjemland. Enkelte dro til England, og her skulle de virkelig bidra til at landets næringsliv utviklet seg i et hurtig tempo. Det kom kjøpmenn og håndverkere som hadde med seg kunnskap på ulike områder. Urmakere og glassmakere, silkeprodusenter og papirprodusenter; alle bidro de til at lærevillige engelskmenn kunne få utvidet sin viten. Samtidig dro stadig flere engelskmenn til Europa for å lære hvordan man framstilte jern, drev bankvesen eller bygde skip.

Bildene viser ulike klesdrakter fra perioden.

Englands gullalder

- Jern var viktig når man skulle produsere våpen som kanoner.
- I England ble jernproduksjonen mangedoblet under Elisabeth 1.
- For å produsere jern, måtte man ha mye ved.
- Dette førte til at store skogsområder ble hogd ned.

Dronningens lommepistol. Kanonen kunne skyte kuler som veide fem kilo og treffe mål som var to kilometer unna.

Engelskmennene hadde god tilgang på jern, og under Elizabeth 1s styre skulle produksjonen bli mangedoblet. For jernet hadde mange bruksområder, ikke minst innenfor våpenproduksjon, deriblant kanoner. Men jernproduksjonen krevde ved, og dette bidro til at store skogsområder ble hogd ned. Det var derfor en løsning at man i løpet av 1500-tallet gikk over til å fyre med kull. Snart gikk det store skip fra gruvene i nord til London. Det ble opplært nye sjøfolk, og handelsflåten vokste.

Englands gullalder

- Engelskmennene unngikk hungersnød og sultkatastrofer i gullalderen.
- De fattige spiste mye brød og ost, men lite kjøtt og fisk.
- Poteten var ennå ny, men den ble stadig en viktigere del av kostholdet.
- Rikfolk kunne kose seg med alle typer kjøtt, grønnsaker, frukt og bær.
- De rike kunne også nyte kaffe, te og sjokolade.

Walter Raleigh introduserte tobakken til Europa. Å røyke pipe ble etter hvert populært.

Englands befolkning levde under varierende kår. Perioden var likevel generelt sett preget av at landet unngikk hungersnød og sultkatastrofer.

De fattiges diett bestod hovedsakelig av brød, ost, melk og øl. Det fantes små porsjoner av kjøtt, fisk og grønnsaker, og noen ganger litt frukt. Poteten var ennå noe nytt, men den ble stadig viktigere. Fattige bønder solgte sine beste produkter på markedet, og lot i stedet sin egen familie spise billig mat. Blant samfunnets øvre lag fantes det derimot et enormt utvalg av kjøtt. Biff, fårekjøtt, kalv, lam, svinekjøtt, høner og ender ble fortært. En del innbyggere hadde en egen hage hvor man produserte grønnsaker som asparges, agurk, spinat, salat, bønner, kål, gulrøtter, purre og erter. Noen dyrket også epler, pærer, plommer, rips og kirsebær. Jo mer velstående man var, jo bredere utvalg av mat og drikke hadde man tilgjengelige. Således kunne de fineste familiene nyte eksotiske nye drikker som te, kaffe og sjokolade.

Perioden ble også kjennetegnet av at tobakken ble introdusert i Europa. Æren for dette har tradisjonelt brukte å tilfalle engelskmannen Sir Walter Raleigh. Det fortelles at han alltid å tente sin pipe når han var ved hoffet, og at han gjorde piperøyking til en vanlig ting som spredde seg fra hoffet og nedover i samfunnslagene.

Bilder viser Raleigh som tenner sin første pipe. Historien skal ha det til at tjeneren trodde han stod i full flamme og kom ilende til med vann for slukke.

Englands gullalder

- Det var i den engelske gullalderen at forfatteren William Shakespeare ble født.
- Dronningen mente at teater ikke var stor kunst, men hun gav likevel pengestøtte til skuespillere og forfattere.
- På Shakespeares tid ble alle roller spilt av menn.

Shakespeare blir regnet som Englands største forfatter gjennom tidene.

Under Elizabeth 1s regjeringstid ble William Shakespeare (1564-1616) født. Shakespeare er kjent for å ha skrevet 38 skuespill og 154 sonetter, og han blir regnet som Englands største forfatter gjennom tidene. Forfatterskapet rommer komedier og tragedier, historiske skuespill og psykologiske drama. Det blir hevdet at Shakespeares skuespill gjenspeiler hans livssyn og moralske verdier som ærlighet, troskap, mot, tillit og medlidenhet.

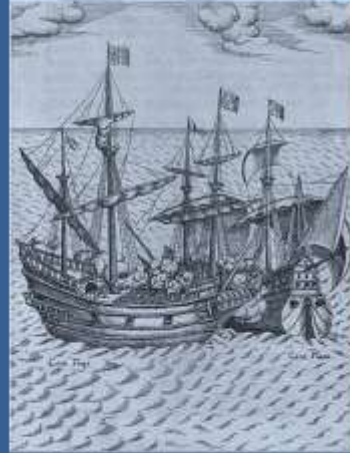
Dronningen vurderte ikke teateret som sofistisert kunst, men hun gav likevel økonomisk støtte til skuespillere og dramatikere. Man levde tross alt i en tid da interessen for teater var stor. Et bemerkelsesverdig trekk ved teatrene var at alle roller ble spilt av menn. Kvinneroller ble som regel spilt av gutter. Shakespeare ble regnet som den fremste blant de engelske dramatikere, noe som bidro til at han tjente gode penger på sin virksomhet. Og om Shakespeare var en høyt verdsatt poet og skuespillforfatter i sin egen tid, skulle likevel populariteten bli betydelig større etter hans død.

Bildet til venstre viser det gjenreiste Globe Theatre, Shakespeares teater.

Englands gullalder

- I England ble det gjort flere vitenskapelige framskritt.
- Eventyreren Francis Drake seilte jorden rundt.
- Drake drev også piratvirksomhet med den engelske dronningens velsignelse.
- Han erobret flere spanske skip som var lastet med gull og sølv.

I Spania raste man mot Francis Drakes sjørøveri.

Mange av Englands vitenskapelige fremskritt i denne perioden handlet om navigasjon, for det ble gjennomført engelske prestasjoner innenfor områder som utforskning. Eventyreren Sir Francis Drake seilte jorden rundt fra 1577 og 1580, og Martin Frobisher utforsket Arktis. Om Drake kan det fortelles at han lenge virket som pirat i flere farvann, og det med dronningens velsignelse. Han erobret en rekke spanske skip og sikret seg således enorme mengder sølv og gull. I Spania raste man og ville ha ham utlevert, men dronningen svarte med å holde Drake skjult før hun utrustet ham med nye skip. Drake kunne nok sies å være en nemesis for spanske sjøfolk, for han deltok også senere i flere vellykkede trefninger mot spanske skip.

Englands gullalder

- Spania hadde lenge vært Englands hovedfiende.
- Spanierne var lei av at engelskmenn kapret spanske skip lastet med gull og sølv.
- I 1588 sendte spanskekongen 130 skip mot England.

Engelskmennene ytet sterk motstand. Samtidig bidro kraftig vind til at de spanske skipene ble blåst bort fra England.

Spania hadde lenge vært Englands hovedfiende. Dronning Elizabeth 1 hadde i nesten hele sin regjeringstid fryktet en spansk invasjon, og hun hadde derfor ivret for å bygge opp landets flåte. I Spania hadde kong Filip 2 på sin side sett seg lei av 30 år med engelsk kapertrafikk. Nå var det nok av at engelskmenn plyndret deler av de spanske gull- og sølvflåter og kolonier i den nye verden. Samtidig søkte man hevn for at engelskmennene hadde henrettet den katolske Maria Stuart. Det gikk derfor mot full krig mellom de to landene. I 1588 sendte han Den spanske armada med til sammen 130 skip mot England. Sterk engelsk og nederlandsk motstand, samt sterk vind førte til at den spanske styrken praktisk talt ble blåst ut i Nordsjøen. Angrepet mislyktes fullstendig, og krigen med Spania økte Englands sjøherredømme. Samtidig bidro seieren til å styrke Elizabeths popularitet blant befolkningen i hjemlandet.

Englands gullalder

- Elizabeth 1 manglet ikke friere i sin regjeringstid, men hun giftet seg aldri.
- Mange mente at hun burde gifte seg med en utenlandsk prins.
- Elizabeth trodde at et giftemål ville føre til at hun mistet makten over England.

Det ble etter hvert vanlig å betrakte dronningen som gift med sitt kongedømme og sine undersåtter.

Elizabeth 1 manglet ikke friere i sin regjeringstid, og det var flere som mente at man kunne styrke riket dersom dronningen giftet seg med en utenlandsk arveprins. Og selv om Elizabeth 1 nok vurderte noen av forslagene til ektemann, giftet hun seg aldri. Hun mente at hun måtte gi fra seg for mye makt ved et giftemål. Ugift var det hun som styrte, gift måtte hun dele noe av makten med mannen.

Varme følelser hadde hun likevel for menn, ikke minst for lord Robert Dudley, en gift mann som etter sigende var hennes elsker. Det ble nesten skandale da Dudleys kone ble funnet død en morgen. Det ble snakket om mord, og at dronningen var innblandet.

Dronningen forble likevel alene på tronen, og hennes ugifte status fikk etter hvert preg av en form for kult som vokste i omfang. Det ble skrevet poesi og malt portretter av henne hvor hun nærmest ble framstilt som en gudinne. Også når hun i sine siste år hadde forfalt rent utseendemessig, ble det laget bilder som viste henne mer vakker enn noensinne. Det ble etter hvert vanlig å betrakte dronningen som gift med sitt kongedømme og sine undersåtter.

Maleri av dronningen omkring år 1600.

Englands gullalder

- I sine siste år opplevde dronningen at flere av hennes nærmeste venner døde.
- Alderdommen ble ensom, men hun var likevel svært elsket av sitt folk.

I 1603 døde dronning Elizabeth 1. Hun hadde da sittet på den engelske tronen i 45 år.

I sine siste år opplevde Elizabeth 1 at flere av hennes nærmeste venner, medarbeidere og favoritter døde. Alderdommen ble ensom, men hun var likevel svært elsket av det folket hun regjerte over. I 1603 døde jomfrudronningen etter å ha sittet 45 år på den engelske tronen.

Englands gullalder

Bilde	Lenke	Rettingstør
Portrett	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_%28Annick_Pothers%29.jpg	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portr_000001.jpg
Elizabeth I	http://en.wikipedia.org/wiki/File:Denby_1846_3.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Sigillet	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Autograph_of_Elizabeth_I_of_England.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Tre bark	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:MMI_Page	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Heidi II	http://en.wikipedia.org/wiki/File:VI_of_England	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Koning	http://en.wikipedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_in_constance_cloak.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Kat	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Book_London_UHD.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Maria Stuart	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marie_Stuart_16_1616.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Kor	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paradekylst.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Kor	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_Coon_%28Woods_Tennessee%29.jpg	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:000001.jpg
Kor	http://www.fly.com/photos/2754954@N02/46136054	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:000001.jpg
Korve	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Queen_Elizabeths274_Pocket_Pistol.JPG	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Oske	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Capture_of_Coates.jpg?usqp=ms	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Raleigh	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Raleigh275_1st_page_of_English_Letters	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Shakespeare	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Shakespeare_Portrait_Campanella.JPG	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Globe	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Globe_Theater_London.JPG	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:000001.jpg
Armskild	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Spanish_Armskild.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg
Oppsett	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Elizabeth_I_Rainbow_Portrait.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:000001.jpg